NEDERLANDSE WATERTOREN STICHTING

Watertorenprijs 2018: Domburg

De watertorenprijs 2018 is door het bestuur van de Nederlandse Watertoren Stichting toegekend aan de eigenaren van de toren van Domburg vanwege de excellente architectonische kwaliteiten van de gerealiseerde herbestemming tot vakantiehuis. Niet eerder werd de uitdrukking van de nieuwe functie in het uiterlijk zo treffend vormgegeven als bij de toren van Domburg. Het is een van de meest fundamentele aspecten van het realiseren van een nieuwe functie in een watertoren. Vaak hangt de oorspronkelijke kwaliteit van een watertoren voor een belangrijk deel samen met het gesloten en daardoor schaalloze en mysterieuze karakter van het bouwwerk. Voor vrijwel elke nieuwe functie is die geslotenheid problematisch omdat er meestal daglicht, en dus ramen, nodig zijn om een nieuwe functie in de toren onder te kunnen brengen. De wijze waarop zowel het gesloten karakter van de toren is gerespecteerd als de nieuwe woonfunctie wordt voorzien van voldoende daglicht is voorbeeldig opgelost. Voorbeeldig, niet zozeer omdat de ontwikkelde vernieuwende oplossing bij andere herbestemmingen zonder meer gekopieerd kan worden, wel omdat de manier van denken ook bij veel andere torens kan leiden tot inspirerende oplossingen.

Motivatie

De watertoren is naar ontwerp van Hendrik Sangster in 1933 gebouwd in de duinen bij Domburg. Ze is het meest karakteristieke onderdeel in het silhouet van de Zeeuwse badplaats. De vorm van de toren wordt bepaald door een ronde, zich naar boven toe iets verjongende bakstenen onderbouw waarop een karakteristiek vormgegeven koperen dak zweeft. Tussen het koperen dak en de bakstenen onderbouw zat een uitkijkplatform. De functie van watertoren komt in het silhouet niet tot uitdrukking, slechts op subtiele wijze wordt door middel van kleine geschakelde vierkante betonnen elementen met lichtopening de plaats van de lekvloer en het reservoir aangeduid. Daarnaast zitten er in de schacht rondom een aantal kleinere raamopeningen. Ook valt bij nadere beschouwing op dat het metselwerk van de toren op veel plaatsen is gerepareerd. Dit omdat de toren in de Tweede Wereldoorlog ernstig is beschadigd.
Aan deze bestaande karakteristiek is bij de herbestemming door de architect Maartje Lammers (EARTHbound) op buitengewoon precieze wijze een nieuwe laag toegevoegd in de vorm van schijnbaar willekeurig geplaatste raamopeningen van verschillende afmetingen die aan de buitenkant voorzien zijn van houten raamluiken met lamellen. Doordat deze luiken dezelfde tint hebben als het metselwerk en ze in het vlak van de muur zijn opgenomen terwijl bovendien de maatvoering van de horizontale lamellen exact aansluit op die van de bakstenen, vormen ze een eenheid met de schacht van de toren. De lamellen zijn naar het midden van het raam geleidelijk versmald waardoor een glimp van het achterliggende glas zichtbaar is en waardoor er voldoende daglicht naar binnen treedt. Hiermee heeft de nieuwe functie een treffende uitdrukking gekregen in het uiterlijk die naadloos aansluit bij het karakter van de bijzondere toren en die door de abstractie van de oplossing de bestaande kwaliteiten niet aantast maar aanvult.

Watertoren Domburg

De watertoren van Domburg heeft sinds 1997 de status van rijksmonument. De toren is ontworpen door Hendrik Sangster, de meest prominente watertorenarchitect van Nederland. Sangster verwierf internationale bekendheid met de expressionistische watertorens die hij tussen 1924 en 1927 ontwierp. Hij zocht naar een specifieke watertorenarchitectuur waarbij de functie aan het uiterlijk afleesbaar is en waarbij het silhouet in harmonie is met de omgeving. Om zijn doel te bereiken gebruikte hij een vrij uitbundige vormentaal. De expressie werd mede bepaald door de combinatie van baksteen en beton in het uiterlijk. In de jaren dertig werd, mede onder invloed van de crisis, de architectuur soberder. Niet alleen bij watertorens, maar ook meer in het algemeen won de sobere traditionele architectuur aan terrein. Deze was vaak geïnspireerd op de Romaanse en Scandinavische architectuur. Ook Sangster volgt deze trend. Dit ondanks het vlammend betoog waarmee hij zijn expressionistische torens motiveerde en in 1927 de traditionalistische architectuur van de prijswinnende inzending voor de watertoren in de duinen bij Wassenaar bekritiseerde. De toren in Domburg is het meest prominente voorbeeld van de nieuwe richting die Sangster na 1930 inslaat en heeft om die reden een bijzondere plaats in zijn oeuvre.

Criteria
Bij het toekennen van de watertorenprijs aan een herbestemde watertoren worden vier criteria gehanteerd voor het vaststellen van de kwaliteit van de herbestemming: 1 het respecteren van de bestaande kwaliteiten; 2 de meerwaarde van de herbestemming: is er sprake is van een toegevoegde kwaliteit die berust op de combinatie van oud en nieuw; 3 de functionaliteit van de herbestemming, ofwel is er sprake van een passende huisvesting voor de nieuwe functie in het herbestemde bouwwerk en tenslotte 4 de duurzaamheid van de herbestemming. Deze herbestemming dankt haar kwaliteit met name aan de architectonische aspecten. Dat de openbare functie van uitkijkplatform niet is hersteld waardoor het interieur van de toren en het uitzicht over de fraaie omgeving voor een geïnteresseerd publiek ervaarbaar gemaakt zou worden is een kanttekening die we wel willen plaatsen. Het staat de unanieme beslissing van het bestuur echter niet in de weg om de prijs toe te kennen aan de watertoren van Domburg.

Nederlandse Watertoren Stichting, 2018

NEDERLANDSE WATERTOREN STICHTING
Secretariaat:
Parallelweg Zuid 38
2914 LG - Nieuwerkerk aan den IJssel
E: info@watertorens.nl